

Tworzenie bazy wydawnictw ciągłych w systemie PROLIB M21
w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej
w Zielonej Górze

W 2008 roku po serii szkoleń nauczycieli bibliotekarzy z systemu PROLIBM21 podjęta została decyzja o rozpoczęciu tworzenia katalogu w wersji elektronicznej, poprzez wprowadzenie aktualnie nabywanych nowości książkowych oraz przez retrospektywne uzupełnianie bazy o książki i wydawnictwa ciągłe, które zostały wcześniej zakupione, wprowadzone do księgi inwentarzowej i opracowane. Nauczyciele bibliotekarze nie mieli dotąd doświadczeń w pracy z jakimkolwiek innym systemem bibliotecznym, co z jednej strony, było korzystne, pozwalało bowiem, bez jakichkolwiek naleciałości, które mogłyby prowadzić do pewnych pomyłek, tworzyć od nowa bazę, z drugiej zaś strony taki zupełny brak doświadczenia powodował, że wiele kwestii organizacyjnych i merytorycznych wymagało natychmiastowych ustaleń. Ustalenia owe czasem okazywały się niewłaściwe, wymagające korekty, bądź zaniechania. Zasadniczym celem, jaki przyświecał zaangażowanym do tej pracy nauczycielom bibliotekarzom było efektywne, sprawne i poprawne uzupełnianie elektronicznej bazy książek i wydawnictw ciągłych, a w konsekwencji jej udostępnienie czytelnikom, także w formie katalogu online.

W trakcie realizacji tego celu, który stał się priorytetowym dla Biblioteki, pojawiło się kilka trudności, które należało pokonać, by usprawnić tworzenie elektronicznego katalogu.

1. Geneza i dynamika zjawiska trudności w retro konwersji wydawnictw ciągłych:

Jako jeden z pracowników Wydziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów PBW, uczestniczyłam od samego zarania w tworzeniu bazy książek i czasopism. Otrzymałam odpowiedzialne zadanie, stworzenia jednoosobowo bazy czasopism. To zadanie wymagało ode mnie wypracowania metod, które pozwoliłyby na sprawne tworzenie zasobów czasopism oraz ich stanów, a w późniejszym okresie także dołączania do nich egzemplarzy. Przy równoczesnym wprowadzaniu książek do bazy okazało się, że działanie to wymaga umiejętności i dużej orientacji w opisie bibliograficznym w systemie zarówno książek jak i wydawnictw ciągłych, a różnią się one nie tylko zawartością pól w rekordzie bibliograficznym. W przypadku książek wystarczy praca nad rekordem i egzemplarzem. Wydawnictwa ciągłe wymagają stworzenia zasobu zgodnie z ich lokalizacją, wzorca, który pozwala na podział na poszczególne bieżące numery, co jest niezbędne przy elektronicznym gromadzeniu i akcesji. Zadaniem finalnym jest dodanie egzemplarza, co umożliwi samodzielne zamawianie czasopism przez czytelników. Problemy, które się w między czasie pojawiły były naturalną konsekwencją budowy od podstaw bazy wydawnictw ciągłych:

- ✓ Pierwszą trudnością, którą napotkałam, był wybór kolejności retrospektywnego wprowadzania tytułów czasopism. Ponadto rozważyć należało metodę wprowadzania: z autopsji, z księgi inwentarzowej, katalogu czy też kart akcesji?
- ✓ Następnie pojawił się problem, dotyczący formatów czasopism, bowiem od początku istnienia Biblioteki, były one przechowywane na półkach zgodnie z szeregowaniem alfabetycznym, a nie wg numerów inwentarzowych. W przyszłości, gdyby okazało się, że zostaną one przekazane do Wydziału Konserwacji i Zabezpieczenia Zbiorów, będą szeregowane wg formatów i numerów inwentarzowych.
- ✓ Kolejna trudność to pojawianie się numerów tytułowych, specjalnych, które dołączane w obrębie zwykłej numeracji, powinny zostać odnotowane w systemie. Należało jednak zastanowić się, w jakiej postaci, czy jako dokument towarzyszący z osobnym opisem bibliograficznym, jako rekord bibliograficzny wydawnictwa zwarteo, czy wreszcie w formie uwagi przy stanie zasobu danego rocznika.
- ✓ W przypadku czasopism, które są tygodnikami, czy dwutygodnikami, pojawiła się kwestia podziału na mniejsze niż rocznik części. Decyzja ta, nie mogła być podjęta przeze mnie, lecz zespół Czytelni, czego konsekwencją jest wprowadzenie przeze mnie niezbędnych poprawek w stanach zasobów.
- ✓ Inną komplikacją okazało się dołączanie egzemplarzy wydawnictw ciągłych uczelnianych. To zadanie wymagało bieżącego korzystania z kartkowych ksiąg inwentarzowych, które bywały w użyciu przez inne osoby wprowadzające swoje egzemplarze, co wymagało oczekiwania na możliwość uzupełnienia danych.

2. Znaczenie problemu:

Trudności tu wskazane w przypadku ich nie rozwiązania doprowadzą do opóźnienia w tworzeniu bazy wydawnictw ciągłych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Zielonej Górze. Pojawienie się rekordów bibliograficznych czasopism jest sprzężone z pracą Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego, który dzięki ich zaistnieniu, może uzupełniać bazę o opisy artykułów znajdujących się w czasopismach i pracach zbiorowych. Bardzo istotne jest również, by po udostępnieniu katalogu online, czytelnicy mieli możliwość sprawdzenia stanu zasobów wydawnictw ciągłych znajdujących się w PBW. Skomputeryzowanie katalogu umożliwia odchodzenie od tradycyjnego katalogu kartkowego oraz kartkowych kart akcesji. Dzięki komputeryzacji i dostępowi do elektronicznego katalogu, postrzeganie Biblioteki w środowisku zyskuje nowy wymiar: będzie się jawić, jako instytucja nowoczesna, spełniająca wymagania społeczeństwa informacyjnego.

3. Prognoza:

A. Negatywna:

- ✓ W sytuacji, gdy problemy, które się pojawiły, nie zostaną rozwiązane, nastąpi opóźnienie w retrokonwersji wydawnictw ciągłych, obejmujących wydawnictwa uczelniane i czasopisma.
- ✓ W przypadku braku rekordu bibliograficznego w systemie, nauczyciele bibliotekarze Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego nie będą mogli bibliografować artykułów z czasopism i wydawnictw uczelnianych w sposób elektroniczny.
- ✓ Trudności, które nie zostaną zastąpione efektywnym ich pokonaniem, spowodują, że czytelnicy zostaną pozbawieni informacji na temat zbiorów wydawnictw ciągłych, w tym czasopism.
- ✓ Katalog online będzie niepełny, ponieważ nie będzie zawierał bazy wydawnictw ciągłych.
- ✓ Pojawi się problem przy sukcesywnym, właściwym, elektronicznym gromadzeniu wydawnictw ciągłych.

B. Pozytywna:

- ✓ Dokonanie ustaleń, dotyczących kolejności wprowadzania wydawnictw ciągłych do bazy, umożliwi sprawne tworzenie katalogu elektronicznego.
- ✓ Po wprowadzeniu podziału na formaty, będzie możliwe przechowywanie czasopism w przyszłości, nie tylko w Czytelni.
- ✓ Akcesja prowadzona dotąd w sposób tradycyjny, będzie mogła być zastąpiona elektroniczną.
- ✓ Dołączenie do wydawnictw ciągłych egzemplarzy, stworzy elektroniczną księgę inwentarzową.
- ✓ Czytelnik będzie miał możliwość przeglądania zasobów Biblioteki i zamawiania czasopism i wydawnictw ciągłych, korzystając z katalogu online, nie ruszając się z domu.
- ✓ W przyszłości będzie możliwa kontynuacja prenumeraty czasopism w formie elektronicznej.

4. Propozycje rozwiązania i wdrożenie działań:

Wspólnie z Kierownikami Wydziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów oraz Czytelni, ustaliliśmy listę czasopism, które w pierwszej kolejności zostaną opracowane w sposób elektroniczny. To czasopisma najbardziej poczytne, na bieżąco prenumerowane, poczynając od ostatniego, aktualnego rocznika. Kolejne roczniki zostaną systematycznie uzupełniane podczas retrokonwersji. Po przystąpieniu do działań, polegających na importowaniu opisów bibliograficznych z KaRo, ich uzupełnianiu oraz tworzeniu zasobów, istotne było stworzenie stanów zasobów za pomocą wzorca, dzięki któremu w systemie zostają wygenerowane poszczególne numery, co umożliwi elektroniczną akcesję. Zadanie to zostało przeze mnie wypełnione w oparciu o księgę inwentarzową oraz spis bieżących czasopism przygotowanych przez Kierownika Czytelni. Stany zasobu wykonywane są z autopsji, po uprzednim sprawdzeniu i spisaniu numeracji poszczególnych roczników. Elektroniczna, bieżąca akcesja wykonywana jest przez Pracownika Czytelni. Stworzenie bazy czasopism i wydawnictw ciągłych umożliwiło rozpoczęcie pracy w module Bibliografia, dzięki czemu czytelnicy mają nie tylko możliwość sprawdzenia zasobów czasopism, ale także, wykorzystując indeks haseł przedmiotowych w bazie, mogą wyszukać stosowne artykuły i rozprawy na dany temat. Czasopisma od początku ich gromadzenia nie otrzymywały numerów inwentarzowych z podziałem na formaty. Przed przystąpieniem do uzupełniania stanów zasobów o egzemplarze, należy dokonać podziału na formaty, nadając w ten sposób nowe sygnatury, co ułatwi w przyszłości ich szeregowanie w Magazynie. W związku z tym dokonałam spisu formatów wszystkich tytułów, by móc nadawać nowe sygnatury i uzupełniać je o egzemplarze. Dzięki czemu zostanie stworzona księga inwentarzowa czasopism w systemie, a czytelnicy będą mogli rezerwować i zamawiać poszczególne tytuły. Podjęta i wprowadzona w czyn została decyzja zapisu zeszytów specjalnych przy poszczególnych tytułach oraz opracowania dodatków, tak by ułatwić ich bibliografowanie oraz by opracowywanie wydawnictw ciągłych zgodne było z zasadami, przyjętymi przez Bibliotekę Narodową. Niektóre numery specjalne, posiadające własny ISBN, zostaną opracowywane jako wydawnictwa zwarte, o pozostałych informacja pojawia się w polu uwagi publicznej, bądź bezpośrednio przy informacji o stanie zasobu.

Kwestia podziału na mniejsze niż rocznik części jest w trakcie realizacji i dotyczy dwutygodników i tygodników, które są przechowywane po kilka, bądź kilkanaście numerów i taki zapis, zostanie wprowadzony jako stan zasobu zamiast uprzednio stworzonego pełnego rocznika jako jednego egzemplarza w inwentarzu.

W przypadku trudności związanej z dołączaniem egzemplarza wydawnictw ciągłych, uczelnianych, co wiązało się czasem z oczekiwaniem na dostęp do księgi inwentarzowej, problem rozwiązała decyzja Kierownika Wydziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów, w ramach której wyłącznie pracownicy Wydziału, zajmują się dodawaniem nowych egzemplarzy. Zmniejszyła się więc liczba osób korzystających z ksiąg, a w wielu przypadkach pozostaje jedynie dołączenie gotowego egzemplarza, po dokonaniu niezbędnych poprawek. To znacznie usprawniło moje zadanie związane z opracowywaniem wydawnictw ciągłych oraz zwartych.

Ponieważ rekordy bibliograficzne, czyli opisy wydawnictw ciągłych importuję przede wszystkim z Biblioteki Narodowej przy użyciu KaRo, każda przerwa w dostępie do zasobów Karo, powodowała zaprzestanie ściągania opisów. Rozwiązaniem okazało się importowanie rekordów przy użyciu Protokołu KlientZ39.50, bądź skupienie się w tym czasie na uzupełnianiu stanów zasobów, poprzez sporządzanie spisu z autopsji.

5. Efekty oddziaływań:

- ✓ Stworzenie elektronicznej bazy wydawnictw ciągłych, umożliwiającej przeszukiwanie zasobów, ich rezerwację, zamawianie oraz korzystanie na miejscu, bądź w przypadku niektórych wydawnictw uczelnianych, wypożyczanie.
- ✓ Umożliwienie korzystania z katalogu wydawnictw ciągłych OPAC WWW.
- ✓ Tworzenie na bieżąco w systemie, opisów bibliograficznych artykułów i rozpraw z wydawnictw ciągłych.
- ✓ Elektroniczna prenumerata.
- ✓ Podniesienie prestiżu Biblioteki dzięki udostępnieniu katalogu online, co pozwoli na przeglądanie zasobów bez konieczności odwiedzania PBW, wszystkim użytkownikom Internetu.

Anna Aleksandrowicz
Wydział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze